

ANMELDELSER

INTET NYT UNDER SOLEN?

Anette Borchorst og Drude Dahlerup: Ligestillingspolitik som diskurs og praksis (Samfundslitteratur 2003), 250 sider, 265 kr.

For nylig har en debat verseret i medierne om kønskvotering som middel til ligestilling i forskningsverden. Debatten opstod som reaktion på Statens Humanistiske Forskningsråds opslag af fire professorater øremærkede til kvinder og bød på velkendte polariserede argumenter for og imod kønskvotering. Men ud fra hvilken forståelse af ligestillingsbegrebet fandt debatten sted? På et uklart og forfejlet grundlag ville forfatterne til bogen *Ligestillingspolitik som diskurs og praksis*¹ mene. Ifølge dem er den danske ligestillingsdebat nemlig præget af en ekstrem form for uklarhed, der er symptomatisk specielt for dette politikområde. Ligestillingspolitik i en dansk kontekst forstås overvejende som et holdningsfelt og ikke som et vidensfelt.

Dansk ligestillingspolitik anno 2003 befinder sig i et vade-
sted! Årsagerne til dette er adskillige: ligestillingspolitikken er i høj grad afhængig af den siddende regering, idet der ikke er repræsenteret kræfter fra civilsamfundet (f.eks. organisationer) i politikudviklingen; der er således intet formaliseret spil mellem 'bund' og 'top' og på dette grundlag synes det vanskeligt at forestille sig en revitalisering af ligestillingsarbejdet. Endvidere er uafklarede målsætninger og

uoverensstemmelse mellem mål og midler kendetegnende for dansk ligestillingspolitik, hvilket bevirker, at der sigtes med moderate instrumenter mod kønnede lige muligheder; ikke faktisk lighed. Man kan også, ifølge bogen, anklage politikerne for at føre symbolpolitik, der godt nok bygger på en vilje til forandring, men mangler innovativ og forskningsbaseret viden om feltet. Kort sagt; "business as usual".

Det er hovedkonklusionerne i bogen, som er den første større undersøgelse af de sidste tre årtiers danske ligestillingspolitik. Bogens formål er at analysere og vurdere sammenhængen mellem kønsligestilling (diskurs) og ligestillingspolitik (praksis). Det, der især interesserer forfatterne,² er udviklingen (eller mangel på samme) i problemforståelserne og -løsningerne i dansk ligestillingspolitik. Igennem ni kapitler analyseres og diskuteres, hvordan ligestillingsproblemer opfattes i samfundsdebatten og hos udvalgte aktører samt på sammenhængen mellem ligestillingsforståelser, institutionsudvikling og politikudformning. Metodisk gør bogen brug af den særlige 'Hvad er problemet?'-tilgang, der fokuserer på konstruktionen af problemet snarere end løsningen, og undersøger den magt, der er forbundet med problemformuleringen.

Kapitlerne dækker over så mangfoldige genstandsfelter som Århus Amtskommunes Ligestillingsudvalgs beslutninger (kap. 4) over relevansen af at tænke ligestilling for mænd og behovet for en differen-

tieret ligestillingspolitik (kap. 6) til en diskussion af fordelene og ulemperne ved den praktiske implementering af ligestillingsinstrumentet mainstreaming (kap. 7). Derudover beskæftiger bogens kapitler sig med dansk statslig ligestillingspolitik i et komparativt skandinavisk perspektiv (kap. 3) og eksempler på forståelsen og implementeringen af kønskvotering hos konkrete aktører (kap. 5) Bogen indeholder en grundig indledning til feltet (kap. 1) samt en læseværdig idéhistorisk analyse af ligestillingsbegrebet (kap. 2) og i konklusionen vurderes de videre perspektiver i dansk ligestillingspolitik. Bogen er suppleret af stikordsregister, forfatterpræsentation og et udførligt og interessant appendiks, der fungerer som konkret dokumentation for bogens mange kvalitative diskursanalyser.

Ligestillingspolitik som diskurs og praksis indskrives sig i et tværvideenskabeligt felt mellem politologisk forskning og kønsforskning og trækker på forskellige analysestrategier som komparativ forskning, diskursanalyse samt nyinstitutionel og idéhistorisk tilgang. De forskellige optikker er med til at gøre bogen interessant, fordi de samtænker diskurs med praksis, og fordi de tillader forskellige videnskabspositioner at komme til orde. Her er det især bogens hovedforfattere, der formulerer en kritik af nyere feministisk teori. De pointerer flere steder i bogen, at teoriens vedvarende beskæftigelse med konstruktionen af køn som vigtigste omdrejnings-

punkt (her tænkes især på Butler og lignende radikale poststrukturalistiske studier) ignorerer kønnets ontologiske status til fordel for den epistemologiske: "*Vi lever i en verden, hvor kønnet er overdetermineret, og hvor køn er skabne. Det er ikke feministisk teori, der konstruerer to køn.*" (p.45). De tager afstand fra "de radikale poststrukturalistiske feministiske positioner, der stiller spørgsmålstegn ved kønnets eksistens som social praksis". Her ignorerer forfatterne, efter min mening, at megen aktuel dansk kønsforskning beskæftiger sig med køn som socialt regulerende praksis ud fra en radikal poststrukturalistisk position. Bl.a. ved brug af destabiliserende diskursanalyse som optik påviser denne forskning netop det påkrævede i simultant at beskæftige sig med konstruktionen af køn for at fremstille dets praktiske reguleringsmekanismer (ofte i samspil med andre differentieringsmekanismer som f.eks. etnicitet og seksualitet). For hovedforfatterne er det ikke desto mindre vigtigt at situere sig som tilhængere af en "postpositivistisk realisme", der fastholder opdelingen i ontologi og epistemologi. Alligevel understreger de, at det er nødvendigt at italesætte køn og kønsuligheder for at muliggøre handling og forandring, og at ligestillingspolitiske alliancer er mulige og nødvendige på tværs af forskellige standpunkter om konstruktionen af køn.

Et essentielt fokus for flere kapitler er den dominerende forståelse af ligestilling som et spørgsmål om lighed vs. for-

skel.³ Dikotomien karakteriseres dog grundlæggende som uegnet som analytisk redskab, bl.a. fordi lighed og forskel ikke er hinandens logiske modsætninger. I stedet anbefales det at erstatte dikotomien med ulighed (der refererer til faktiske levevilkår) vs. ensartethed (der er et ontologisk spørgsmål). Desuden fremhæver forfatterne det langt vigtigere afgørende strategiske valg mellem tilpasning og transformation. En af bogens hovedpointer bliver derfor, at anerkende forskelligheder som forudsætning for ligestilling. Samme konklusion karakteriserer interviewet med tre ligestillingsdebattører om køn og etnicitet (kap. 8). Hvor det andetsteds i bogen understreges, at kønsligestilling ikke handler om at inkludere de ekskluderede i eksisterende normer, men om at anerkende gruppens specificitet, er det i interviewet uklart, på hvilke præmisser denne anerkendelse tænkes gennemført. Det skyldes i høj grad interviewets form, der består af selvstændige meningstilkendegivelser og meget lidt diskussion mellem de samtalende parter. Interviewpersonerne fremsætter forskellige interessante bud på forandring ("vi mangler et sprog for at tale om forskelligheder"), som desværre ikke uddybes. Interviewet bliver til tider klichépræget ("kulturforskelle er godt", "mennesker der bliver undertrykt har ikke overskud"), hvilket hæmmer en innovativ diskussion af køn og etnicitet i relation til kønsligestilling, der går videre end 'blot' at italesætte velkendte

konflikter om tørklæder, omskæring og tvangsægteskaber. Desuden reproduceres 'osdem' dikotomien i interviewet, hvilket ikke løfter diskussionen ud af en normativ kultur- og etnicitetsforståelse. På den måde skiller diskussionen sig ud fra resten af bogen ved ikke at tilføje ligestillingsdiskussionen noget nyt.

Efter endt læsning af *Ligestillingspolitik som diskurs og praksis* er den nedslående konklusion umiddelbart, at ligestillingspolitik ikke nytter. En af bogens hovedkonklusioner er endda, at det overvejende har været udbygningen af velfærdsstaten, der har haft størst betydning for de store forandringer, der er sket i kvindernes stilling og i relationerne mellem kønnene. Men bogens analyser viser alligevel en vej ud af ligestillingspolitikens dødvande. Det er imperativt for forfatterne at formidle, at det er konstruktionen af problemet, der sætter rammerne for hvilke løsninger, der er mulige. Konkret lægger bogen vægt på både mainstreaming og moderat kønskvotering som virkningsfulde ligestillingsin-

strumenter forudsat, at forståelserne af problemerne og løsningerne er afklaret blandt aktørerne. Flere kapitler fremhæver mangfoldighedspolitik som en mulig løsning, idet tankgangen synes bedre til at modvirke skjult diskrimination og til at udnytte de ressourcer, der ligger i forskelligheden. Et væsentligt argument, der dog, efter min mening, endnu savner dokumentation for strategiens virkning i en dansk kontekst. Ikke desto mindre lyder bogens budskab, at ligestillingspolitik nytter; primært fordi politiske beslutninger kan kvalificeres ved et bedre samspil mellem politikudvikling og forskning, og fordi man gennem en sådan politik kan påvirke kønnede magtstrukturer i samfundet. Og specielt forskningen er der rigelige opfordringer og inspiration til i bogen. Mange nye emner står på spring for at blive inkluderet i ligestillingspolitikken (bl.a. prostitution og vold mod kvinder), og der er manglende dokumentation om kønsuligheder (f.eks. statistik om seksualiseret vold mod kvinder og ligeløn). Man kan så håbe, at

kønsforskningens forskellige fremstillinger af kønsproblematikker overflødiggør en trivial og snæver debat, som den der blev refereret i indledningen og i stedet genererer en differentieret ligestillingspolitik – diskurser såvel som praktikker.

*Rikke Randorff Hegnhøj
Stud.comm.,
Roskilde Universitetscenter
Bestyrelsesmedlem i Foreningen
for Kønsforskning.*

Noter

1. Bogen er et resultat af et delprojekt under forskningsprogrammet *Gender, Empowerment and Politics*.
2. Bogens hovedforfattere er Anette Borchorst og Drude Dahlerup med bidrag af Ann-Dorte Christensen og Jørgen Elm Larsen (kap. 6) samt Sine Lehn, Mette Lykke Nielsen og Karen Sjørup (kap. 7).
3. En videnskabsteoretisk diskussion af modstillingen er selve genstandsfeltet for kap. 2: *Ligestilling i dødvande – den ulidelige modstilling af lighed og forskel* (p.29-52).